

Inhoud

Inleiding	15
Deel 1 Normativiteit	25
1 Normativiteit: een eerste verkenning	27
1.1 Normativiteit in het dagelijks leven: enkele kleine voorbeelden	27
1.2 Normativiteit in het sociaal werk: enkele aspecten	28
1.3 Normativiteit: normen, waarden, deugden en waardenoriëntaties	30
1.4 Moreel beraad: handelingsgericht en houdingsgericht	32
2 Normativiteit: normen en waarden	35
2.1 Normen	35
2.2 Waarden	38
2.3 Waarden en betekenis	40
2.4 Vrijheid: negatief en positief	46
3 Normativiteit: deugden	47
3.1 De deugdethiek van Aristoteles: de deugd als het juiste midden	48
3.2 De vier kardinale deugden uit de Griekse oudheid	51
3.3 De drie christelijke deugden	53
3.4 Enkele andere deugden	54
3.5 Geduld als deugd: een anekdote	54
3.6 De basishouding van een sociaal werker: een deugdelijke houding	55
4 Agogisch vakmanschap: de sociaal werker als normatieve professional	57
4.1 Verschillende soorten normen	57
4.2 Technisch-instrumentele en normatieve professionaliteit: doelgericht en menswaardig handelen	58
4.3 Agogisch vakmanschap: de verstrengeling van technisch-instrumentele en normatieve professionaliteit	59

5	Waardenoriëntaties: mensbeelden/-visies en ideeën over het goede leven	63
5.1	Mens- en maatschappijvisies/-beelden	64
5.2	De gesel van het geluksideaal	65
5.3	Autonomie in drievoud: liberale, relationele en socratische autonomie	68
5.4	Visies op de mens en ideeën over het goede leven: enkele uitspraken op een rijtje	74
6	Waardenoriëntaties: maatschappijbeelden/-visies	77
6.1	Twee levensnarratieven	77
6.2	Het land van de vrijheid en het bemoeiland	78
6.3	Individuele vrijheid en sociale betrokkenheid	80
6.4	Wat is een goede samenleving? Over de vrije en de inclusieve samenleving	81
Deel 2	De socratisch-parrèsiasische werkwijze: de dubbele blik	83
7	De impliciete normativiteit van psy-categorisering	85
7.1	Twee korte verhalen	86
7.2	Expliciete en impliciete normativiteit	88
7.3	De kwetsbare en de kansarme/uitgesloten burger	88
7.4	Het gebruik van categoriserende termen: helpend én uitsluitend	90
7.5	Het individualiseren van cliëntenproblematiek	93
7.6	Een dubbele blik op cliënten: enkele voorbeelden van vaak vanzelfsprekende individualisering van cliëntenproblematiek	95
7.7	Iemand recht doen of onrecht aandoen?	99
7.8	Enkele kanttekeningen bij de term ‘tekort’	100
8	De Gestaltswitch: een dubbele blik op cliënten	105
8.1	De dubbele blik als Gestaltswitch: de letterlijke blik	106
8.2	De dubbele blik als Gestaltswitch: de figuurlijke blik	109
9	De psy-blik en de hermeneutische blik op cliënten	113
9.1	De psy-blik en de hermeneutische blik	114
9.2	Sociale uitsluiting door het gebruik van psy-categorisering	115
9.3	De psy-blik: de mens als drager van eigenschappen	116
9.4	De hermeneutische blik: de mens als betekenisgever en actor	117

9.5	Psy-inzicht en hermeneutisch inzicht: twee manieren om mensen te begrijpen	118
9.6	Terug naar Bo	120
9.7	Op zoek naar alternatieve waardenoriëntaties	124
9.8	Terug naar meneer Nicholson: hoe verhouden mensen zich tot zichzelf?	127
10	Aanknopingspunten voor de socratisch-parrèsiastische werkwijze	129
10.1	Stichting X: machteloosheid binnen de hulpverlening	130
10.2	De strijd om de taal: het verzet, de klacht en de kritiek van de cliënt	132
10.3	Casus: Meneer ‘met autisme’	133
Deel 3	De socratisch-parrèsiastische werkwijze: het moreel beraad	139
11	Socratische parrèsia en professionele moed	141
11.1	De theorie van Michel Foucault over parrèsia	142
11.2	Professionele moed in het sociaal werk: een hedendaagse toepassing van socratische parrèsia	144
11.3	Parrèsiastische houding	144
11.4	Parrèsiastisch spreken als verbindend-confronterend tegenspreken	145
11.5	Professionele moed en de risico’s	146
12	Het socratisch uitvragen van categorisering	149
12.1	Het socratisch uitvragen van categorisering	149
12.2	De socratische ‘stel dat’-benadering	151
12.3	De dialoog als sjabloon-dialoog	152
12.4	Casus: Bo, cliënt ‘met weerstand’	153
12.5	Richtlijnen voor het socratisch uitvragen	156
12.6	Casus: Eric, cliënt ‘met gebrekkige impulsregulatie’	157
12.7	Casus: Mevrouw Lebowski, cliënt ‘met vermijdingsgedrag’	161
13	Normatief-narratieve leerprocessen aan de hand van concrete praktijkproblemen	167
13.1	Narratieven zijn waardegeladen verhalen	168
13.2	Het invoegend bevragen: het verhelderen van een verhaal	170

13.3	Het uitvoegend bevragen: het verrijken van een verhaal	171
13.4	Het verhaal van de cliënt over zichzelf	172
14	Casusanalyse (1): de psy-blik en de hermeneutische blik	175
14.1	Casus: Eric, cliënt ‘met gebrekkige impulsregulatie’	176
14.2	Casusanalyse	177
14.3	Uitleg van de werkwijze bij het analyseren	180
14.4	Het verhelderen en verrijken van het eigen verhaal over de cliënt	185
14.5	Reacties van de deelnemers op de herschreven versie	188
14.6	De dubbele blik en de verleidelijkheid van eenduidigheid	190
15	Casusanalyse (2): de psy-blik en de hermeneutische blik	193
15.1	Casus: Monique, cliënt ‘met ADHD’	193
15.2	Casusanalyse	194
15.3	Het verhelderen en verrijken van het eigen verhaal over de cliënt	198
15.4	Reacties van de deelnemers op de herschreven versie	201
16	Casusanalyse (3): de psy-blik en de hermeneutische blik	205
16.1	Casus: Steven, cliënt ‘met agressieregulatieproblematiek’	205
16.2	Casusanalyse	206
16.3	Het verhelderen en verrijken van het eigen verhaal over de cliënt	209
16.4	Reacties van de deelnemers op de herschreven versie	211
17	Wat leren we van de casusanalyses?	215
17.1	De werkwijze bij het analyseren puntsgewijs	215
17.2	Wat leren we van de casusanalyses?	217
18	Het doel van dit moreel beraad	223
18.1	Moreel beraad: handelingsgericht en houdingsgericht	223
18.2	Het doel van dit moreel beraad	224
19	Het moreel beraad in schema	229
19.1	Het verloop van het moreel beraad	229
19.2	Het socratisch uitvragen, de casusbeschrijving en de langzame leesmethode	231
19.3	De rol van de gespreksleider, de inbrenger en de ‘gewone’ deelnemer	232

Deel 4 Tot slot	235
20 De dubbele blik en de ambivalentie van het agogisch vakmanschap	237
20.1 Het agogisch vakmanschap van de sociaal werker	237
20.2 De ambivalentie van ons agogisch vakmanschap	238
21 De meerduidige blik op cliënten en de eenduidige strijd om het discours	241
21.1 De strijd om het discours	242
21.2 De strategische strijd om het discours	243
21.3 De ‘humane’ strijd om het discours	243
21.4 Het inzicht en taalvermogen om zichzelf kenbaar te maken	245
22 Wat staat er op het spel?	249
22.1 De stem van de cognitieve deskundige	250
22.2 De stem van de sociaal werker	251
22.3 De beroepsidentiteit van de sociaal werker	252
22.4 De stem van de cliënt	253
22.5 Tot slot: de politiek-maatschappelijke dimensie van het sociaal werk	255
Literatuur	257
Register	259
Over de auteur	270